Emro Science and Education
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 3 (2024) · “Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini moliyalashtirish tendensi... DOI: 10.5281/zenodo.24316810

TIJORAT BANKLAR FAOLIYAT YO'NALISHINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI

Urinov Lazizbek Abdugaffarovich.
Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti
Andijon fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. *Hozirgi zamon raqobat raqamli texnologiyalar asosida zamonaviy bank mahsulotlari va xizmatlarini joriy etish zarurligini taqazo qilmoqda. Ichki bank sektorining raqobatbardoshligini oshirish uchun bank faoliyatining yangi turlarini o'zlashtirish, mavjud bank operatsiyalari doirasini kengaytirish zarur. Chet el tajribasidan ko'rinib turibdiki, banklarning tuzilishiga zamonaviy texnologiyalar kiritilishi bunga ko'maklashadi. Natijada, bu operatsiyalar samaradorligining oshishiga va foydaning oshishiga olib keladi.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy bank mahsulotlari; innovatsion texnologiyalar; bank biznesining mijozlar diqqat-e'tibori; nobank.*

Tadqiqotning maqsadi zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish asosida bank biznesini rivojlantirish istiqbollarini aniqlashdan iborat. Ilmiy ishning maqsadlari:

1. banklarida innovatsiyalar joriy etilishiga to'sqinlik qilayotgan muammolarni aniqlash;
2. yangiliklardan qaysi birini amalga oshirish mumkinligini tahlil qilish;
3. ichki bank biznesining rivojlanish istiqbollarini aniqlashdan iborat.

Gipoteza: Banklar raqobat muhitida yashashni ta'minlash uchun innovatsion texnologiyalardan foydalanishlari kerak.

Tadqiqot usullari: deduksiya, induksiya, tahlil, taqqoslash.

Erishilgan natijalar: chet el tajribasi asosida banklarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash zarurati tasdiqlandi va ularni amalga oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Banklarning asosiy faoliyat ko'rsatadigan faoliyat turi an'anaviy ravishda kreditlashdir. Shu bilan birga, ularning aksariyati asosan iste'mol kreditiga, kamroq darajada - ipoteka kreditlari va yuridik shaxslarga kredit berishga qaratilgan. Bundan tashqari, bu turlar banklar uchun eng kam xavfli hisoblanadi. Shuning uchun ular qimmatbaho **skoring** tizimlarini sotib olish va qarz oluvchilarni baholash sifatini yaxshilash uchun pul sarflash iqtisodiy jihatdan noto’gridir.

Biroq, bank tizimi sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarildi. Iste'mol kreditlash orqali ortiqcha daromadlarni olish imkoniyatlari payoniga yetadi. Banklar yangi bank mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqishlari zarur. Kim bosh rolni o‘z zimmasiga olsa, sezilarli raqobatbardosh mahsulot afzalliklarga ega bo‘ladi.

Bu yerda bank yangi mahsulot va xizmatlarni joriy etish uchun lokomotiv hisoblanadi, u butun ichki bank sektorining o'sish drayveri hisoblanadi.

Banklar an’anaviy ravishda innovatsiyalarni amalga oshirishda kashshof bo‘lishgan. Shuning uchun ichki bank sektorida ilg'or texnologiyalarni qo'llash albatta boshqa sohalardagi o'zgarishlarni ham nazarda tutadi, bu esa iqtisodiyotining raqobatbardoshligiga va uning o'sish sur'atlarining oshishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mamlakatda innovatsion bank faoliyatini kengaytirish bank faoliyatining barcha yo‘nalishlarida ilg‘or raqamli texnologiyalarni ommaviy joriy etish va noan’anaviy bank xizmatlarini joriy etish tufayli amalga oshiriladi

Ichki kredit institutlarida raqamli texnologiyalarning keng miqyosda joriy etilishi xarajatlarni kamaytiradi, yangi mijozlarni jalb qiladi va operatsiyalar samaradorligini oshiradi. Raqamli texnologiyalar sohasidagi banklar jahon banklaridan ortda qolib ketmaydi, ba’zida hatto ulardan ham ustun keladi. Buning

Published: 17.05.2024

Cite this article: Urinov Lazizbek Abdugaffarovich (2024). Tijorat banklar faoliyat yo‘nalishini kengaytirish istiqbollari. Emro Science and Education, 1(3). https://doi.org/10.5281/zenodo.24316810

© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

asosiy sababi, bu nisbatan yaqinda shakllanganligi bilan bog'langan, buning natijasida eng yaxshi amaliyotlardan foydalanish va eng yaxshi amaliyotlarni amalga oshirish imkoni paydo bo'ldi.

Dunyoda bo’lib o’tgan pandemiya bank xizmatlari bozoridagi yangi ehtiyojlarni oshkor qildi. Zamonaviy realliklar hozirda aksariyat bank mahsulotlarini onlayn tarzda rasmiylashtirish mumkinligiga olib keldi. Yaqin kelajakda ayrim kredit tashkilotlari butunlay onlayn formatga o‘tadi. Ilg'or raqamli texnologiyalardan foydalanish bank operatsiyalari rentabelligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

O'zbek bank sektori anchadan beri onlayn formatdagi tranzaktsiyalarni o'tkazish yo'lida harakat qilib kelmoqda. Pandemiya bu tendentsiyani kuchaytirdi xolos. Shunday qilib, ko'plab banklar uzoq vaqtdan beri hujjatli va valyuta operatsiyalarini onlayn konsalting rejimiga butunlay o'tkazishni rejalashtirmoqdalar, tegishli bo'limlarni bekor qilmoqdalar.

RBC prognozlariga ko‘ra, raqamlashtirish banklarning xarajatlarini 10-15%ga kamaytirishi mumkin. Biroq, biz u erda to'xtab turolmaymiz. Raqamlashtirish nafaqat masofaviy ish formatiga o'tishni o'z ichiga oladi. Rahbarlar birinchi bo‘lib o‘z mijozlarini tushunishni va ehtiyojlari atrofida ekotizim qurishni o‘rganadigan o‘sha banklar bo‘ladi.

Shuning uchun bank faoliyatining barcha sohalarida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish zarur. Katta ma'lumotlar texnologiyalari endi ko'proq va tez-tez muhokama qilinmoqda. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ***Big data vositalari*** faoliyatning barcha sohalarida quyidagilar tufayli samarali:

1. xarajatlarni kamaytirish va biznes samaradorligini oshirish;
2. maqsadli mahsulotni shakllantirish orqali maqsadli marketingni optimallashtirish;
3. operatsiyalar xavfsizligini oshirish;
4. kredit risklarini kamaytirish;
5. joriy moliyaviy prognozlarga, shuningdek strategik rejalashtirishga ko'maklashish;
6. personal bilan ishlash samaradorligini oshirish;

- hisobotlarni tezda olish.

Biroq, O'zbekiston bo'yicha hali Big Data haqida ko'p gap ketmoqda , ular bu texnologiyani qo'llashni e'lon qilishadi, lekin aslida uning nima ekanligini kamdan-kam odam tushunadi. Banklar bu texnologiyalarni amalga oshirishga urinishmoqda, ammo ularning aksariyati hali haqiqiy tijorat daromadini ololmadi.

O'zbekiston banklarida **Big Data***ning joriy etilishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy sabablardan biri* moliyaviy resurslarning yetishmasligidir. Shunday qilib, *McKinsey &Company* ma'lumotlariga ko'ra, ilg'or analitika va *Big Data texnologiyasidan foydalanish* bank bozoridagi dunyo liderlarining umumiy daromad strukturasining 30-40% ni tashkil etadi.

Biroq, "***Big Data****" ko'* plab yangi raqamli texnologiyalardan biri xolos. Chet el banklarining tajribasidan ko'rinib turibdiki, bu sohaning kelajagi robototexnikadan foydalanish, video sotish, sun'iy intellektni rivojlantirishda yotadi. Ushbu bosqichda ular allaqachon mijozlar bilan ishlashda uzluksiz qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimlaridan foydalanadigan shtabga mutaxassislarni keng joriy etmoqdalar, yani - mijozlarni jalb qilishdan tortib, ularga xizmat ko'rsatishgacha. **CRM** platformasiga qurilgan skoring echimlari hisobi, shaxsiy tavsiyalar va maslahatlar, tijorat tahlilidir.

An'anaviy bo'lmagan bank xizmatlarini rivojlantirish bank faoliyatining yana bir istiqbolli sohasidir. Banklar bo'limlarini tobora ko'proq eslatmoqda, bu erda mijoz istalgan taqdirda har qanday xizmat yoki mahsulotni olishi mumkin. Bank qancha ko'p bunday takliflarni taqdim etishi mumkin bo'lsa, u shunchalik sodiq mijozlar bazasiga ega bo'ladi. Kelajak moliyaviy supermarketlarga tegishli.

Mahsulot liniyasini kengaytirish uchun banklar dasturiy ta'minot, ta'minot va boshqalarni taqdim etadigan uchinchi tomon firmalari va ishlab chiquvchilari bilan sheriklikni rivojlantirishlari kerak. Bu esa moliya institutlariga raqamli texnologiyalar asosida tubdan yangi mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini beradi. Masalan, Rossiyaning "**Tinkoff Bank**" onlayn ipoteka brokeri xizmatini ishga tushirdi,

Otkritie Bank o'tkazmalarni amalga oshirishda foydalanuvchini fotosurat orqali aniqlaydi. **VTB** va **Sberbank** kabi gigantlar esa allaqachon alohida takliflar yaratish uchun bashoratli analitikalarni amalga oshirgan.

Bunday texnologiyalarning keng joriy etilishi banklarga an’anaviy formatdan moliyaviy ekotizimga o‘tish imkonini beradi. Bu shuni anglatadiki, bank xizmatlaridan tashqari, kredit institutlari tobora ko'proq telekommunikatsiya, chakana savdo va boshqa xizmatlarni taqdim etadi.

Shunday qilib, kelajak davrga rioya qiladigan va zamonaviy bank mahsulotlari va xizmatlarini, shu jumladan bank bo'lmagan xizmatlarni taklif qiladigan banklarga tegishli. Innovatsion faoliyat sifatini yaxshilashning mumkin bo'lgan variantlaridan biri bu yangi biznes - nobankni yaratishdir, uni ekotizimga kiritish mumkin.

Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ko'rinib turibdiki, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish bo'yicha o'zimizning innovatsiya laboratoriyalarimizni yaratish tavsiya etiladi. Bunday ixtisoslashgan markazlar mavjud, Masalan, ***Standart Bank*** (Janubiy Afrika), ***Kapital One*** (AQSh), ***Commonwealth Bank*** (Avstraliya) kabi banklarda. Laboratoriyalarga ega bo'lish bilan faqat bir nechta bank maqtanishi mumkin. Biroq, banklarda bunday laboratoriyalar mavjud bo'lsa ham, ular mijozlar bazasi bilan ishlashning yangi mexanizmlarini o'rganish bilan ko'proq shug'ullanmoqdalar. Xususan, **Sberbank** neyroxirurgiya va inson xulq-atvori laboratoriyasini yaratganligini e'lon qildi, bu ushbu tuzilma xodimlarining ish samaradorligini oshirishga yordam berishi kerak. **Otkritie, Sberbank** va **VTB** mijozlarni psixologik turlar bo'yicha bo'lishga harakat qilmoqda. Bu esa muloqotning to'g'ri usulini tanlash va muammoli vaziyatlarni yuzaga kelish ehtimolini kamaytirish imkonini beradi. Shunday qilib, bizning laboratoriyalarimiz yangi mahsulotlarni ishlab chiqmaydi, balki xaridorni qanday sotib olishni aniqlaydi

Shunday qilib, bank tizimi global o‘zgarishlar arafasida turibdi. Ular mahsulot liniyasiga, innovatsion texnologiyalarning joriy etilishiga, bank biznes modelining o‘zida o‘zgarishlarga ta’sir ko‘rsatadi. Va faqat ushbu printsiplarga rioya qilgan banklar raqobatbardosh bo‘ladi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Artemov, S. Dlya bol'shikh i bogatnykh [Katta va boylar uchun] / S. Artemov // Kommersant Bank. Qo'llash. - M. - 2020. - No 226. - S. 2.
2. Kokunova D.V., Nekhamkin A.N., Malashenko V.M. O'zbek banklarida risklarni boshqarish tizimini isloh qilishning optimallashtirish modeli / Bryansk davlat universiteti byulleteni. -2013.-No3.-S. 199-202.
3. Nikitina E.S. Zamonaviy Rossiyaning hayotiy zarurati sifatida iqtisodiy ta'lim sifatini oshirish / E.S. Nikitina // Universitetda ta'lim va tarbiya ishlarini tashkil etish, 2018. - S. 197-202.
4. Sevryukova S.V. Aholining tashkil topgan jamg'armalarini shakllantirishning transformatsiya mexanizmlarini modellashtirish / S.V. Sevryukova // Fan va biznes: rivojlanish yo'llari. - Moskva: TMBprint. - 2015. - No 4(46). - S. 127-130.
5. Innovatsiyalar Rossiyaning bank sohasini qanday o'zgartiradi ? • RBC [Elektronnyi resurs].-Rezhim dostupa: https://trends.rbc.ru/trends/innovation/5d63fd8f9a7947e067daea90.
6. Стратегия реформирования банковской системы Республики Узбекистан на 2020-2025 годы. Указ Президента Республики Узбекистан от 12 мая 2020 года ПФ-5992.
7. www.cbu.uz.- Интернет сайт Центрального банка Республики Узбекистан.
8. www.mineconomy.uz.- Интернет сайт министерства экономики Республики Узбекистан.
9. Управление инновациями в банковской сфере. Инновации и управление организациями 2011 №1. Стр. 4-8
10. Принципы и механизмы повышения эффективности банковской деятельности. Кох Лариса Вячеславовна, Автореферат. http://www.isuct.ru